

Felsefe Düşünce Tarihi

Prof. Dr. Ayhan AYDIN

10. Baskı

Prof. Dr. Ayhan AYDIN

FELSEFE (Düşünce Tarihi)

ISBN 978-605-4282-62-3
DOI 10.14527/9786054282623

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mayıs 2000, Ankara
10. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Bu kitap bilgeliğin, sevginin, erdemin ve aklın doruklarında
yaşayan ve isimlerini insanlık tarihine altın harflerle
yazdıran büyük adamların aziz hatıralarına adanmıştır.*

PROF. DR. AYHAN AYDIN

Ankara ve Hacettepe Üniversiteleri mezunu olan yazar, İngilizce ve Eğitim Bilimleri alanında yüksek öğrenim görmüştür. Bir süre İngilizce öğretmeni olarak görev yapan Aydın, bu dönem içinde bir yandan lisansüstü öğrenimini sürdürürken öte yandan MEB'in çeşitli komisyon ve kurullarında görev almıştır. Doktora öğreniminden sonra Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde yarı zamanlı öğretim elemanı olarak çalışmıştır. Senato üyeliği, bölüm başkanlığı, anabilim dalı başkanlığı gibi çeşitli yönetim görevlerinde bulunan Aydın, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Gazi, Anadolu, Bahçeşehir gibi üniversitelerde dersler veren Aydın, kendisini kısaca yaşamsever olarak tanımlamaktadır. Aydın'ın 150 dolayında yayımlanmış makalesi, ayrıca ikisi araştırma kitabı olmak üzere toplam 11 yayınlanmış kitabı vardır. Yayımlanmış kitaplarından bazıları şunlardır: *Sınıf Yönetimi*, *Eğitim Politikası*, *Eğitim Psikolojisi*, *Felsefe Düşünce Tarihi*, *Eğitim Sevgidir*, *Yaşama Sanatı*, *Yaşadığımız Dünya*, *Hayat Neden Güzeldir*, *Eğitim Hikayedir*, *Mutluluk*, *Umut*. Yazar insana ve hayata ilgi duymakta ve bu alanlarda ürünler vermektedir.

ÖN SÖZ

İnsanın düşünsel, duygusal ve kültürel evrimi, kısaca insanlığın ve insanın öyküsü anlatılıyor bu kitapta, yalın, sıcak, anlaşılır ve şiirsel bir dille... Sokrates'ten Erich Fromm'a dek uzanan düşünce tarihinde bir gezintiye çıkmak isteyenlere ya da şöyle diyelim insanın ve yaşamın üzerinde düşünenlere önerilir.

Bu kitap düşüncenin üzerinde düşünmek ve yaşamın güzelliklerine farklı pencerelerden bakmak için ayrıca insan olmanın mutluluğunu duyumsamak ve hayata yeniden gülümsemek için yazılmıştır. Bu nedenle okunmaya değer.

Gerçekten insan olmak da insanı anlatmak da zor bir iştir. İnsanın ne olduğu sorusunu St. Augustinus şöyle yanıtlıyor. "Bu soru bana sorulmadan önce yanıtını biliyordum ama artık bilmiyorum" Kitabın yazarı olarak ben de bu yanıtı katılıyorum. Ayrıca böylesine önemli bir soruya kestirme yanıtlar vermek, konunun ciddiyeti ile bağdaşmaz. Üstelik bu soruya yanıt vermek bu denli kolay olsaydı elinizdeki kitabın yazılmasına gerek kalmazdı. Kitabın her satırında ve satır aralarında bu soruya verilen farklı yanıtlara tanık olacaksınız. Bu yanıtlar, insanların en büyükleri olan filozofların düşünceleri, beklentileri, umutları ve kaygıları ile yoğurulmuştur. Her biri insanın tanımlanması zor gerçekliğine; yalnızlığına, saldırganlığına, bilgeliğine, azizliğine ve günahkârlığına farklı pencerelerden bakmışlardır. Bu yanıtlardan herhangi birinin doğru olduğunu düşünmek yeri-ne, hepsinin gerçeğin bir yönünü aydınlattığını düşünmek, akla daha uygun görünmektedir.

Sonuçta bu kitap herkesin kabul edeceği ortak bir yanıtı ulaştırmak için değil (ki bu gerçekçi bir beklenti de değildir) kendi varoluş biçimimizi ve doğamızı anlamak için okunmalıdır.

Ayhayn AYDIN

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

1. BÖLÜM

İLKÇAĞ FELSEFESİ

Sokrates.....	2
Sokrates Sonrası Sokratik Okullar	6
Eflatun (Platon).....	10
Aristoteles.....	17

2. BÖLÜM

HELEN FELSEFESİ

Epiküros	28
Kıbrıslı Zenon	31
Karneades	35

3. BÖLÜM

ROMA FELSEFESİ

Cicero	39
Seneca	42
Köle Ayaklanması ve İki Farklı Bakış Açısı.....	44
Plotinos	46

4. BÖLÜM

ORTAÇAĞ FELSEFESİ

St. Augustinus	52
Roscelinus	56
Aquinolu Thomas	58
Skolastik Öğreti İçinde İki Karşıt Bakış Açısı Bağlamında Thomas ve Scotus	61
Ockhamlı William	62

5. BÖLÜM DOĞU FELSEFESİ

Veda Mitolojisi	67
Veda İnancında İlk Kırılma: Çaynak Materyalizmi	73
Çaynacılık	74
Budizm	76
Buda'nın Yaşamı	77
Buda'nın Öğretisi	78
Yaşayan Budizm	80
Taoizm	85
Konfüçyüs	89
Konfüçyüsçülük	90

6. BÖLÜM İSLAM FELSEFESİ

Farabi	98
İbn-i Sina	102
Gazali	105
Mevlana Celaleddin Rumi	107
Yunus Emre	109

7. BÖLÜM RÖNESANS FELSEFESİ

Nicolo Machiavelli	118
Sir Thomas More	122
Didier Erasmus	126
Thomas Campanella	129
Francis Bacon	132
Thomas Hobbes	134

8. BÖLÜM**17. YÜZYIL FELSEFESİ**

Rene Descartes	141
Benedict Spinoza	149
Gottfried Wilhelm Leibniz	155

9. BÖLÜM**AYDINLANMA FELSEFESİ**

John Locke	165
David Hume	171
François Marie Voltaire	178
Jean Jacques Rousseau	184

10. BÖLÜM**ALMAN İDEALİZMİ**

Immanuel Kant	194
G.W. Friedrich Hegel	202
Arthur Schopenhauer	209

11. BÖLÜM**NIETZSCHE ve MARKS'IN FELSEFELERİ**

Friedrich Nietzsche	216
Karl Marks	225

12. BÖLÜM**20. YÜZYIL FELSEFESİ**

Fenomenoloji Kavramı	237
Condillac'ın Heykeli	238
Fenomenolojik Yaklaşımın Kavramsal Çerçevesi	241

Yeraltından Notlar	246
Kafka'nın Karmaşık Dünyası	248
Varoluşsal Suçluluk	251
Varoluşçular Kimdir?	254
Varoluş Felsefesinin Gelişimi	255
İnsanı Arayan Adam	260
Varoluşçu Olmayan Varoluşçu	265
Varoluşçuluk Hümanizmadır	271
İnsan Doğasına Olumlu Bir Bakış	277
Maslow'un Gereksinimler Sıradizini	280
Rogers'in Özgerçekleştirme Kuramı	281
Kendini Gerçekleştiren İnsanın Özellikleri	283
Bir Sevgi Adamı: Erich Fromm	285
Son Söz	297
Kaynakça	299

1. BÖLÜM

İLKÇAĞ FELSEFESİ

Tarihsel kaynaklar felsefe (philosophia) teriminin ilk kez Eski Yunan'da kullanıldığını göstermektedir. Felsefe terimini ilk kullanan düşünür ise, Pythagoras'tır. Pythagoras'a göre bilgelik ve eksiksizlik anlamına gelen Sophia ve anlama çabalarının ürünüdür. Dolayısıyla felsefenin varlık nedenlerinden biri, dogmaları, tabuları ve bunlarla temellendirilen geleneksel inançları sorgulamaktır. Bu amaçla düşünceye yön veren sorular yöneltilerek, bilgiye ulaşma yolları geliştirilir ve bu yolla yeni ve özgün çözümlere ulaşılır. Buna göre düşüncenin dogmatik inançlardan ayrıldığı nokta, insanlık için yeni bir aşamayı simgelemektedir.

İsâdan önce 6. yüzyılda Yunan kültürü böyle bir düşünsel dönüşümü yaşamıştır. Bu yüzyılda Yunanlılar için kutsal gelenek ve mitler çağı kapanmaya başlamıştır. Artık söylencelerin ve dinsel kültürlerin çizdiği dünya görüşü, insanın bilme, anlama ve kavrama düzeyinin gerisine düşmüştür.

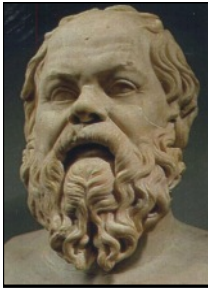
Felsefe tarihçilerine göre, MÖ dördüncü bin yıldan İsâdan sonra 476 yılına (Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü) dek süren bu uzun periyotta birçok kültür doğup gelişmiştir. Bu kültürlerin en önemlileri Mısır, Sümer, Akad, Babil, Hitit, Hint, Yunan, Pers, Kartaca ve Roma kültürleridir. Şu halde ilkçağ sadece Yunan kültürünü değil, yukarıda değinilen tüm halkların kültürlerini kapsar. Ancak söz konusu kültürler içinde en yetkin gelişmişlik düzeyine erişmiş

olan Yunan düşünce yaşamı, özel bir yere ve öneme sahiptir. Bu nedenle İlkçağ Felsefesi, Yunan felsefesi olarak kabul edilir.

Yunan felsefesi, **doğa** ve **insan** felsefeleri olarak iki büyük döneme ayrılır. Thales ile başlayan Anaximondros, Herakleitos, Parmenides, Pythagoras ve Demokritos ile devam eden doğa felsefesi evrenin (makrokosmos) yapısı ve oluşumu ile ilgilidir. Felsefenin yaşama ve insana yöneldiği ikinci dönemde karşımıza çıkan üç büyük düşünür; Sokrates, Eflatun (Platon) ve Aristoteles'tir. Hem konumuz olan insan felsefesi açısından hem de düşünce tarihi açısından önemli olan dönem de, bu dönemdir. Çünkü bu dönemde insan her şeyin ölçüsü olmuş ve felsefe ete, kemiğe bürünmüştür. Sokrates, Eflatun ve Aristoteles; erdem, mutluluk, töre, din, devlet, tanrı gibi doğrudan yaşamla ilgili konulara yönelmişlerdir. İnsanın kişisel yaşamı üzerinde sorumluluk bilinci kazanması, soru sormayı öğrenmesi, kısaca kendini fark etmesi de böylece başlamıştır.

Şimdi etkileri yaşadıkları dönemin sınırlarını aşarak, tüm felsefe tarihine yayılan bu üç büyük düşünürün görüşlerine değinelim:

Sokrates (MÖ 469-399)

Rasyonalist (akılcı) felsefenin en önemli temsilcilerinden biri olan Sokrates, orta halli Atinalı bir ailenin çocuğu olarak MÖ 469 yılında doğmuş ve 399 yılında trajik bir biçimde ölüme mahkûm edilmiştir. Atinalı gençlere, devletçe onaylanan tanrılara inanmamayı öğretmekle suçlanmıştır. Mahkemeye göre onun suçu toplumsal düzene ve töreye karşı gelmektir. Aslında Sokrates'in gerçek suçu, düşünce üzerinde düşündürmektir.

Çıplak ayaklı, bakımsız, saçı, sakalı seyrek, iri yapılı bir adamdır Sokrates. Sokağın ortasında saatlerce hareketsiz kalarak derin düşüncelere dalan veya karşılaştığı herhangi bir insanla saatlerce konuşan ilginç bir düşündürdür. Yaşamı boyunca eline kalem almamış